

SVETILNIK

/ Kulturalni občasnik za mlade zanesenjake / Gledališče Koper, Pokrajinski muzej Koper,
Pokrajinski arhiv Koper, Comunità degli Italiani "Giuseppe Tartini" Pirano, Osrednja knjižnica
Srečka Vilharja Koper / Letnik VIII / Številka 2 / Februar 2015 / Brezplačni izvod /

Izdelaj svojo ročno televizijo.

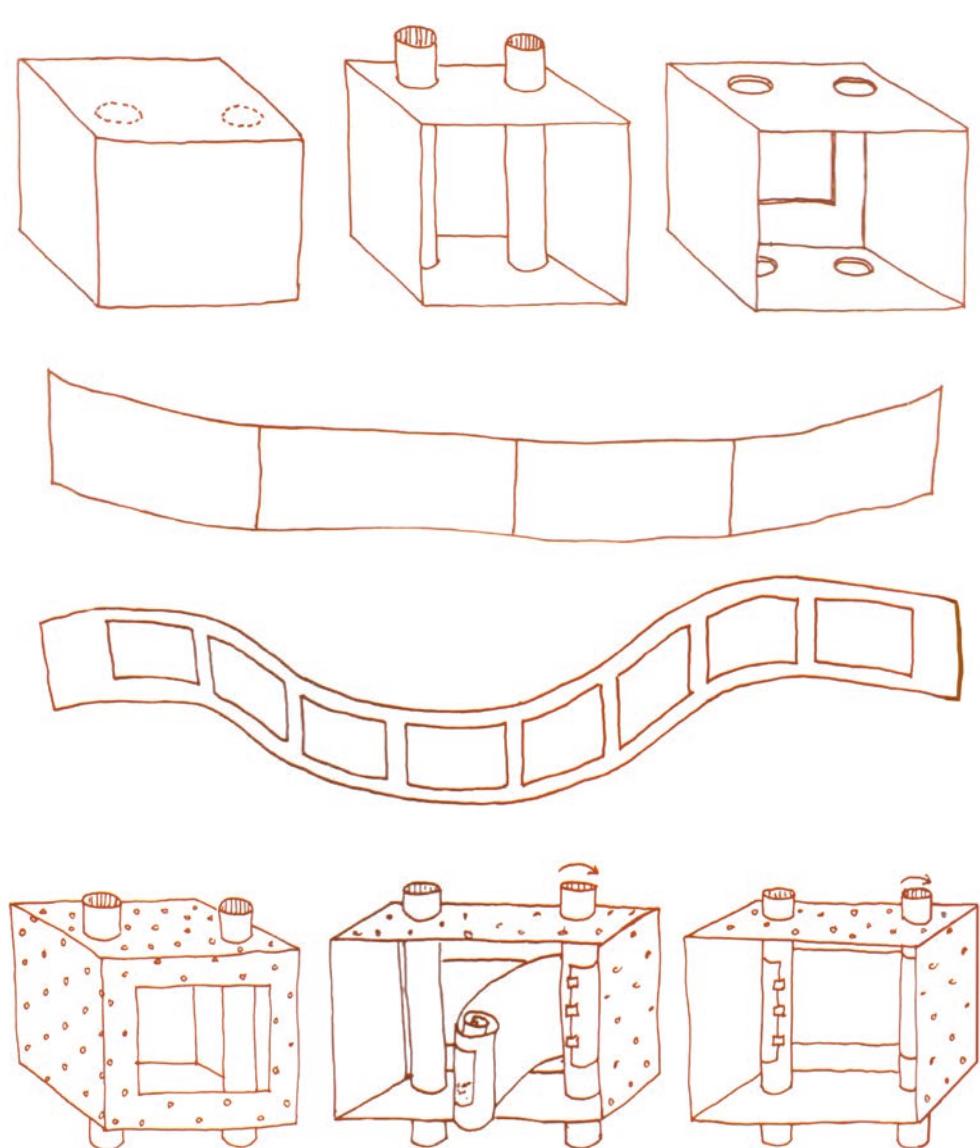
Na predvajalni trak v časovnem ali pomenskem sosledju nariši ali nalepi sličice.

Časovni trak vstavi v televizijo.

Medtem, ko ročno premikaš trak, pripoveduj vsebino sličic, ki jih bodo gledalci videli na zaslonu.

Naredi več različnih trakov, tako boš imel več televizijskih programov.

Prijetno **gledanje televizije** ti želim!

Kultura.si/sem

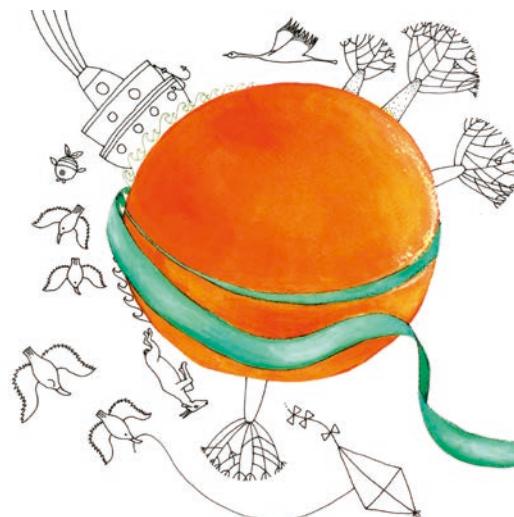
Februar je **mesec kulture** in besedilo kultura v tem mesecu slišimo precej večkrat kot v drugih mesecih leta. Kar naprej se nam ta *kultura* svaljka po vseh kotičkih ust, ušes in misli. V februarju smo polni Prešerna, poezije, gledališča, branja in nastopanja. Po šolah, gledališčih in kulturnih domovih kot domine, ena za drugo potekajo proslave ob kulturnem prazniku.

Ampak kaj vse je KULTURA?

Ali so kultura samo Prešeren, poezija, gledališče, recitali in proslave?

Kaj menite vi, dragi bralci? Tukaj je nekaj pojmov, obkrožite tiste, za katere se vam zdi, da jih lahko vržemo v vrečo z naslovom KULTURA:

PREŠEREN	POEZIJA	GLEDALIŠČE
OBLAČENJE	VEDENJE	SPOŠTOVANJE
TOLERANCA	NASILJE	NESTRPNOST
TELEVIZIJA	BONTON	NARODNA
NOŠA | VERA | PRIJATELJSTVO |

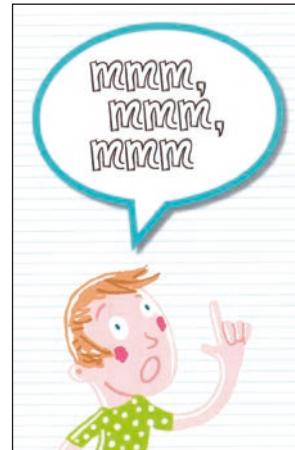

Ilustracija: Tina Volarič

Kultura pa ne živi samo v mesecu februarju. In kultura ni samo ena. Kultur je več. Vsaka dežela, vsaka vera, vsako ljudstvo ima svojo kulturo. Kulturo obnašanja, hranjenja, oblačenja, verovanja, rokovanja, bivanja, osebnih odnosov in še in še bi lahko naštevala. Zdi se, da je vse naše življenje ena sama velika kultura.

Ali je res tako? Kaj menite? Ste že kdaj iz ust svojih staršev slišali: »**Obnašaj se kulturno!**«? Ste? Kaj so hoteli s tem reči? Ali pa: »V gledališču se obnašamo kulturno.« Tudi na drsališču se je treba obnašati kulturno. Kako pa se obnašamo kulturno na drsališču, smučišču in kopališču?

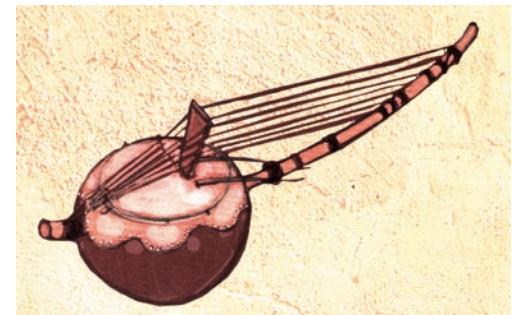
Kaj pomeni obnašati se kulturno?
Obkroži.

| POZDRAVIMO | SE ROKUJEMO |
| SPOŠTUJEMO PRAVILA | SE SE-
ZUJEMO | SI NADENEMO ČEPICO |
SI SNAMEMO ČEPICO	KOMENTIRAMO	
VSEVPREK	NENEHNO IZRAŽAMO	
SVOJE MNENJEN	JEMO	ŽVEČIMO

Ampak ali so po vsem svetu in v vseh KULTURAH pravila, običaji enaki?

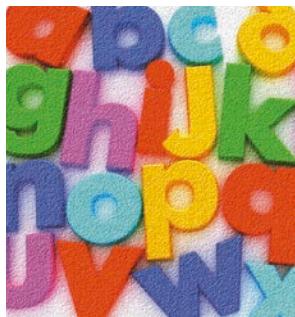

Kaj pa na primer **kulturna rastlina pšenica**? V knjigah lahko preberemo, da je pšenica ena najstarejših kulturnih rastlin na svetu. Kakšna kultura pa je to? Metaforična, izmišljena, pravljična pšenica, iz katere bo zraslo pravo, pravcato zlato žito, iz njega pa si bo princesa spletla najlepši venček ter ga podarila bodočemu ženinu. In ta bo dovolj pogumen, da bo premagal sedem šestglavih zmajev, preplaval devet rek in pogolnil na en mah tri velikanske vole? Ali kakšna drugačna kultura?

Kako bi ti razložil tovrstno kulturo?

SSKJ (kaj bi to bilo?) pravi, da je kultura: »**skupek dosežkov, vrednot človeške družbe, kot rezultat človekovega delovanja, ustvarjanja**« (...) Ko beremo naprej, naletimo še na veliko pojmov, kot so: »**evropska kultura, orientalska kultura, gotska, rimska, grška kultura, materialna kultura, splošna kultura,**

telesna kultura, tehniška kultura, kultura mišljenja, ljudska kultura, halštatska kultura, jezikovna kultura ...«

Wikipedija pravi pa tako: »*kultura (iz latinske besede cultura, izpeljane iz colere, kar pomeni gojiti), se na splošno nanaša na oblike človeške dejavnosti in simbolične strukture, ki dajejo taki aktivnosti pomen. (...) Različne človeške družbe imajo drugačne kulture, osebna kultura posameznika pa se lahko razlikuje od kulture drugega.*«

V etimološkem slovarju beremo: »*kulturen, kulturnik, kulturnica*. Prevzeto po nemščini *Kultur* in francoščini *culture* iz latinščine *cultura* vzgoja, izobrazba, spoštovanje, prvotno obdelovanje, poljedelstvo, kar je izpeljano iz latinščine *colere* obdelovati polje.«

Kultura: Mislim, da je to tisto, kar mora upoštevati vsak. In na kulturo iz starih časov se bolj spomnimo, ko so prazniki. *Eva Cerkvenič*, 5. r., OŠ Ivana Roba, Šempeter pri Gorici, podružnica Vrtojba | Kulturno se obnašamo, ko smo lepo oblečeni, smo vladni, prijazni in strpni do drugih. *Anisa Filipič*, 5. r., OŠ Ivana Roba, Šempeter pri Gorici, podružnica Vrtojba | Kultura je bonton, lepo obnašanje in spoštovanje. To moramo upoštevati tudi ob kulturnih praznikih. *Teja Jogan Ferjančič*, 5. r., OŠ Ivana Roba, Šempeter pri Gorici, podružnica Vrtojba | Ko posmislim na besedo kultura, se spomnim, da imajo različni narodi različno kulturo. *Lara Kropej*, 5. r., OŠ Ivana Roba, Šempeter pri Gorici, podružnica Vrtojba | Kultura: Je nekaj, kar moramo upoštevati vsi, pa tudi, da se kulturno obnašamo ob kakšnih takih praznikih. Kulturni dan: Biti moramo kulturni, prijazni in upoštevati pravila. Biti kulturnen pomeni se lepo vesti in biti prijazen. *Neli Šinigoj*, 5. r., OŠ Ivana Roba, Šempeter pri Gorici, podružnica Vrtojba *

Poisci pravilno razlago za naslednje pojme:

AGRIKULTURA

.....

.....

FIZKULTURA

SUBKULTURA

kaj počnejo ljudje iz drugih gnezd. In kaj hitro lahko spoznamo in doživimo druge ljudi, drugačne običaje, različne barve, okuse, vonje. Spoznamo, da je na svetu ogromno različnih navad, živil, barv, ljudi, verovanj, prepričanj. Spoznamo, da je na svetu veliko različnih kultur, ki se med seboj dopolnjujejo, prepletajo in sobivajo.

Kaj pa praviš ti? Kako bi ti opredelil kulturno? Napiši nam svojo razlago in nam jo pošlji na naslov: Gledališče Koper, za Svetilnik, Verdijeva 3, 6000 Koper. Čaka te nagrada. * *Samanta*

ADIJAN

Kašlerski kužek se predstavi ...

Sem kašlerski kužek, nova maskota izobraževalnih dejavnosti Pokrajinskega muzeja Koper. V muzej sem prišel s Kaštelirja nad Kortami, kjer so me arheologi odkrili na izkopavanjih. Potem me je vzel v roke mladi slikar Rok Kleva Ivančič, me lepo narisal in oblekel v žive barve. In sedaj sem tu, v muzeju: sprehajam se med umetninami, raziskujem zbirke in včasih kar zaspim med starodavnimi predmeti. Nič čudnega, da se v muzeju dobro počutim, saj sem tudi jaz starinski in lahko marsikaj povem o starodavnih časih.

V teh mesecih je **muzej pravo gradbišče**. V palači Belgramoni Tacco bomo obnovili stopnišče, parket, namestili nova okna in vrata, obiskovalce bomo sprejemali v novi

recepiji, imeli bomo garderobo in novo muzejsko trgovino pa tudi ... nova stranišča ☺! Tudi na zunaj si bo palača nadela lepšo obleko, saj bodo restavrirali lepe kamnite okraske na pro-

čelju in prepleskali celo zunanjščino. Kustosi in restavratorji v tem času muzejske predmete pripravljajo za selitev iz razstavnih prostorov v skladišča – depoje. Jaz pa bom med tem pripravil zanimive igrice, uganke in naloge, ki jih boste lahko našli v razstavnih prostorih v kotičkih, ki bodo označeni z mojim znakom. Z mano se boste lahko igrali tudi doma, z reševanjem nalog v Svetilniku, veliko zabavnih izzivov pa bom pripravil tudi za našo spletno stran www.pokrajinskimuzejkoper.si!

Prva naloge:

Vem, da sem lep in zabaven kužek, vendar nekaj pogrešam: nimam namreč – imena! Ker pa sem iz starodavnih časov, bi rad imel tudi starinsko ime – bi mi ga pomagali izbrati? Vprašajte starejše ljudi, ki jih poznate, sosedje, babice in dedke, kakšna imena so včasih dajali psom. Lahko naredite tudi pravo anketo s sošolci v razredu. Svoje predloge imen s čim več podatki (kdo je imel psa s tem imenom, kje so živel, kakšen zanimiv dogodek) pošljite v muzej po pošti (izrežite naslednji okvirček) ali na e-pošto: **muzejski.kuzek@pokrajinskimuzejkoper.si**, lahko pa sodelujete na naši facebookovi strani, kjer tudi zbiramo predloge za moje ime.

Najzanimivejša imena in z njimi povezane zgodbe bomo objavili v prihodnjem Svetilniku.

Moj predlog IME KUŽKA:

ZA TO IME MI JE POVEDAL/-A

ZANIMIVI PODATKI O IMENU oz. KUŽKU:

Moje ime:

Razred, šola, kraj:

Tretja naloga:

*Na prejšnji podobi sem
oblečen v majčko in barve
Pokrajinskega muzeja Koper,
ti pa me pobarvaj po svoje!
Pa še vprašanje: le zakaj
sem zelene barve?*

Druga naloga:

*Pomagajte mi izpolniti
osebno izkaznico, tako da
izberete pravilne podatke:*

OSEBNA IZKAZNICA

Pasma: ● gonič, ● ovčar, ● jazbecar

Material: ● les, ● bron, ● zlato

Starost: ● 250 let, ● 2 500 let, ● 25 000 let

Višina: ● 2,5 cm, ● 5 cm, ● 15 cm

Dolžina: ● 2,5 cm, ● 5 cm, ● 15 cm

Najdišče: ● Kaštelir nad Kortami, ● Sečoveljske soline,
● Čentur nad Koprom

Domači naslov: ● Mestni muzej Ljubljana, ● Mestna knjižnica Izola, ● Pokrajinski muzej Koper

Zbirka, v katero spadam: ● umetnostna, ● arheološka,
● etnološka * *Brigita*

Resitve: gonič, bron, 2 500 let, višina 2,5 cm, dolžina 5 cm, kaštelir nad Kortami, Po-
zariški muzej Koper, arheološka zbirka. Zeleno barvo se na bronasti površini naredi-
zariadi oksidacije – baker na zraku oksidira in se prekrije z zelenkastim plastičem.

Ustvarjalnice – napovednik

- Nedelja, 8. februar 2015 – slovenski kulturni praznik, od 10.00 do 11.30, *Muzejska galerija*: **Arheološko najdišče Kaštelir in predstavitev kašlerskega kužka – nove maskote Pokrajinskega muzeja Koper** Predavanje dr. Maše Sakara Sučević in delavnica za otroke *Brigite Jenko*.
- **Zimske počitniške delavnice** na etnološkem oddelku – da med počitnicami ne boste čisto »zakrneli«:
  - ponedeljek, 23. februar 2015, od 10. do 12. ure: **Kašlerski kužek se predstavi ...** Delavnico vodi *Brigita Jenko*.
  - torek, 24. februar 2015, od 10. do 12. ure: **Šavrinske zgodbe in pripovedke** Pripravlja etnologinja in pravljnjarka *Špela Pahor*.

Muzejska jesen na fotografijah

Razstavo **Dama z zlatimi uhani** so s svojim ustvarjanjem dopolnili dijakinja in dijaki Srednje tehniške šole Koper in Srednje šole Izola.

Foto: Tim Poljak

V Tednu otroka smo letos Z igro do dediščine spoznavali Rimljane, njihovo hrano, oblačila, nakit, igre in ... šolo!

Na jesenske počitniške delavnice je prišla tudi antična rimska dama ...

Pa še nekaj utrinkov s šolskih obiskov: morda ste na fotografijah tudi vi?

Ta veseli dan kulture, 3. decembra 2014, smo zaznamovali z vodstvom, predavanjem in delavnicami za otroke.

* **Brigita**

Sol je zdrava

Sol je bela kristalna snov, ki jo ljudje potrebujemo zato, **da naše telo pravilno deluje**. Sol potrebujejo vse naše celice v telesu. Poznamo morsko, kameno in rafinirano sol.

V davnih časih je bila sol zelo pomembna in tisti, ki so imeli sol, so bili zelo bogati. Zato so jo poimenovali **belo zlato**. V starem Rímu so vojaki del plače (salarium) dobivali v soli. Sol je pomenila tudi zdravje in razum, zato se je ohranil rek, da tisti, ki ima »zrno soli v glavi«, ima v resnici zdravo pamet. Mamice so za zdravje in srečo dojenčkom v zibko polagale sol.

Ker je bila sol pomembna in so z njo trgovali, so nam znane zgodbe o tihotapcih soli. Ena takih je tudi zgodba o Martinu Krpanu. Tihotapstvo soli pa se je kaznovalo, in sicer v obliki prepovedi opravljanja solinarske službe, plačila z denarjem in tudi kot zapor.

Morsko sol pridobivamo v solinah.

Soline so prostor ob morju, ki je sestavljen iz solnih polj, kanalov, nasipov, zapornic, solinarske hiše. Delavci, ki delajo v solinah, pa se imenujejo solinarji. Naloga solinarjev je skrb za solni fond, to pomeni – priprava terena jeseni in spomladi, priprava blata, popravilo bazenov in nasipov, čiščenje kanalov, odstranjevanje plevela ter skrb za solinarsko hišo, skladišče in orodje.

V Sečoveljskih in Strunjanskih solinah še danes ohranjajo tradicionalno (ohranjen vso zgodovino) ročno pridobivanje soli. To pomeni, da je način pridelave ostal enak, kot je bil od 14. stoletja naprej. Najstarejša ohranjena pogodba o pridelavi in prodaji soli, ki jo hranimo

v arhivu, je iz leta 1375. Sklenili sta jo Komuna Piran in beneški Magistrat za sol. Nekoč je v Istri delovalo veliko solin, denimo v Miljah, Kopru, Izoli, Luciji, Strunjanu, Sečovljah).

Naloge:

»Melji, melji mlinček moj, dobre
soli mi daj takoj!«

*Ugotovi, iz katere pravljice je ta zapis
in odgovori na vprašanje Zakaj je
morska voda slana?*

Nariši zgodbo o Martinu Krpanu

Kviz:

Obkroži pravilne odgovore in napiši rezultat:

Humor je sol življenja. / **S:** Smeh
in šala sta zdrava. / **M:** Smeh in šala
škodita zdravju.

Ta človek nima soli v glavi. / F: Je zelo pameten. / O: Nima dosti pameti.

Dekleta gredo za njim kot koze za soljo. / **L:** Si prizadevajo pridobiti naklonjenost. / **N:** Bežijo stran, ker jim ni všeč.

Fant, boš že videl, kako bo, ko boš svojo sol zobil! / R: Ko boš zbolel zaradi preveč slane hrane. / I: Ko boš samostojen in sam služil denar.

Ta človek še za sol ne zasluži. / N: Je slabо plаčan za svoje delo. / J: Je nepri-diprav in zlobnež.

Sol vagati – otroška igra, pri kateri se ... / **A:** igralca s hrbtoma drug ob drugem primeta z rokami ter pregibata naprej in nazaj. / **G:** igralca s komolci na mizi primeta za roke in tekmujeta, kdo bo nasprotniku položil roko na mizo.

**Ljubezen brez poljubov je kot kruh
brez ... / P: moke / R: soli / E: drobtin**

/ B: namaza

* Nada

Pagliaccio 2002,
carnevale a Pirano,
costume di Mariella
Lovrič Petrić.

Carnevale Comunità degli
Italiani di Pirano, disegni del
gruppo Inventastorie piccoli
guidato da Elena Bulfon
Bernetič e Mariella Batista.

Foto: »KATI« WEISS KATI Lucija pri Portorožu

Carnevale in Circolo anni '60
fotografia della famiglia Zigante.
Da sinistra Ivana, Lorella e Alida.

Carnevale

Quanti **bei ricordi** di tutte le feste... Una di queste feste era il Carnevale. Al pomeriggio festeggiavano i bambini con la sfilata delle mascherine. Ad ogni mascherina veniva dato un numero e una ad una sfilavano sul palcoscenico. L'orchestrina della Comunità, con la sua musica e la conduttrice Luisella, animavano lo spettacolo. Venivano premiate le tre mascherine più belle e originali, scelte dalla giuria. La più bella veniva premiata con la fascia e nominata »**mascherina dell'anno**«. La sera era riservata alle mascherine adulte. Sempre con l'orchestrina della Comunità e con la voce di Luisella **si ballava fino a tarda sera**. *

nonna Giorgina Rebol Ruzzier

Acasa le mamme preparavano i vestiti per le maschere, le maschere per la faccia erano in cartone, fermate con l'elastico. Poi, vestiti, in compagnia di Lucia e Novella si andava a fare il giro delle case dove alle maschere venivano donati uova (ovi), salsicce (*lughanighe*), crostoli, noci ... una volta abbiamo incontrato un gruppo di mascheroti che ci hanno rubato tutti i doni ricevuti ... *

nonno Mario Argentin

Per preparare le maschere si usava trovare a casa i vestiti dei parenti, abbinando scarponi dello zio, i pantaloni (*braghe*) e la giacca (*camisoto*) del padre, la vicina di casa preparava i fiori di carta per abbellire i cappelli ed i vestiti, il viso veniva colorato con la

fuligine (*calisime*) e il gruppo dei bambini mascherati facevano il giro del paese. *

nonna Ana Argentin

Per Carnevale la mamma ci preparava il costume, uno dei più belli era quello della fata Turchina di Pinocchio, con il quale, oltre a girare per le case nei giorni di Carnevale, ho partecipato ad una recita scolastica. Con la scuola si andava al teatro Tartini dove venivano organizzate sfilate in maschera... e del Carnevale ricordo l'odore dei crostoli... *

mamma Fulvia

Gni Carnevale la mamma comprava la stoffa a Trieste e poi faceva cucire il vestito per mio fratello e per me dalla nostra vicina sarta: la

signora Medved. Il vestito veniva usato per andare alla festa delle mascherine in Circolo a Pirano e anche per girare di casa in casa presso i nostri vicini. Per andare a Pirano il volto era quasi scoperto, ma per andare di casa in casa mio fratello ed io volevamo avere la maschera sul viso in modo che non ci riconoscessero subito. Nonostante ciò, ogni anno ci riconoscevano già da lontano. "Arrivano Doriana e Danilo in maschera" – dicevano e ciò ci faceva arrabbiare molto dopo i lunghi preparativi per renderci irriconoscibili.

Per questo motivo un anno chiedemmo alla mamma una maschera che ci coprisse DAVVERO tutto

il viso. Ricordo che mio fratello era vestito da Zorro e sul viso aveva una maschera da... lupo. Io era vestita da dama di cuori con il mio bel costume cucito dalla signora Medved e in testa avevo una maschera da ...mucca. Andammo a Pirano senza queste maschere sul viso, ma per girare di casa in casa mettemmo le nostre belle maschere di lupo e mucca convinti che nessuno ci avrebbe mai riconosciuti. Per essere ancor più sicuri iniziammo il giro più lontano, a circa un chilometro da casa nostra. Arrivati alla pima casa, uscì la signora Bassanese e squadrandoci bene disse: "Ah, Doriana e Danilo in maschera!"... * *mamma Doriana*

Ricordando il carnevale
a Pirano, Premio mascherina 1967,
famiglia Zigante.

DARIYA

Ricetta: I crostoli

- 1 kg di farina
- 20 dkg margarina
- 6 uova (soltanto 3 albumi)
- 1 bicchiere di vino bianco
- 2 cucchiali di zucchero
- un po' di sale
- dopo fritti cospargerli di zucchero a velo

Doriana e Danilo
il giorno del carnevale,
1973.

Preparazione

Mettere la farina in una terrina, aggiungere lo zucchero e le uova, a parte sciogliere la margarina e il sale, aggiungere il vino, impastare, la pasta deve essere un po' dura. In seguito stenderla fine e sottile o con il matterello oppure con la macchina per la pasta.

Quando sono pronti per friggerli togliere la farina altrimenti l'olio diventa nero.

Se qualche signora vuol provare a farli garantisco che sono buoni! *
nonna Anita Dessardo

Raznoliki svet črk

V Tednu otroka smo na Oddelku za mlade bralce odprli mednarodno potujočo razstavo *Raznoliki svet črk*. To je razstava nenavadnih abecednih knjig z vsega sveta. Zasnovala jo je Mednarodna mladinska knjižnica iz Münchna, ki s svojo zbirkijo domuje v prelepem gradu v bližini jezera. Je največja knjižnica na svetu za otroško in mladinsko literaturo. Njeni zbirki obsegajo skoraj 600.000 knjig v več kot 130 jezikih. Razstavo je obiskalo več kot 400 osnovnošolskih in predšolskih otrok, in bili so zelo ustvarjalni.

Početnice: skok v preteklost

Prve abecedne knjige

Početnice ali **abecedniki**, so se prvič pojavile okoli leta 1450 v Angliji. Od tam so se razširile po Evropi in Ameriki. Sestavljene so bile iz lesene podlage z napisom na pergamentu ali papirju in prekrivene s tankim slojem

roževine za zaščito pred umazanjem in obrabo. Namenjene so bile namreč otrokom pri spoznavanju abecede in učenju branja.

Za pripravo tankega zaščitnega sloja iz roževine so najpogosteje uporabljali **kravje** ali pa **ovčje rogove**, ki so jih na poseben način obdelali, da so postali gladki in prozorni. Od tod angleški izraz **hornbook** ali poslovenjeno rožvinasta knjiga. *

Uganke

*Zaprta molčim,
odprta učim,
odkrivam skrivnost,
lepoto, modrost.*

(Uganke)

*Petindvajset jih koraka,
a drugačna je prav vsaka,
kdor odlično jih pozna,
je med knjigami doma.*

(Abeceda)

* Urška

Utrinki s festivala Pri svetilniku, oktober 2014

Foto: Jaka Varnuz